

nøglehullet

NR. 3, 1991

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Lillerød står foran byggerier, der helt vil ændre bymidten fra den villa- og småbutiksbebyggelse, der voksede op ved stationen. At det ikke er noget nyt fænomen, minder dette triste billede fra Lillerød kros nedrivning i 1962 os om: Man kan sige, at kroens nedrivning var starten på den udskiftning af stationsbyens bygninger, der kulminerer med anlæggelsen af "Allerød Torv". Nøglehullets artikel tager afsked med den bydel, der voksede frem fra bar mark i dette århundredes første halvdel - og totaludskiftes i dets anden halvdel.

MEDLEMSAKTIVITETER

ONSDAG den 2.OKTOBER kl. 19,30:

Besøg hos FRITZ HANSENS EFTF. Allerødvej 8.

Der vises et dias-show om den kendte Lillerød-virksomheds historie og om samarbejdet med berømte møbelarkitekter. Efter at have haft lejlighed til at besøge firmaets lille "stolemuseum", den helt unikke samling af firmaets stole gennem tiderne, vil der blive rundvisning i produktionsområdet.

Det er nødvendigt at tilmelde sig arrangementet, da FH trods rigelig med stole, kun kan huse et begrænset antal gæster.

Ring tilmelding til arkivet i åbningstiden eller formanden om aftenen senest 24. september

ONSDAG den 6. NOVEMBER fra kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET.

TIRSDAG den 26. NOVEMBER kl. 19,30 på HOVEDBIBLIOTEKET :

Tidligere sognepræst i Blovstrød og Lillerød, ARNE KONGSGAARD vil causere om livet i "sine" sogne, som det blev oplevet fra præstegården i Blovstrød gennem ca. 35 år.

ONSDAG den 4. DECEMBER fra kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET.

ONSDAG den 8. JANUAR 1992 : ÅBENT HUS I ARKIVET.

ARKIVAFTENER: Der arbejdes i arkivet fgl. aftener fra kl. 19,30:
Man. 12 aug - Tir. 3. sept - Ons. 25 sept. - Tors. 17 okt - Man. 4 nov.
Tir. 17 nov - Ons. 11 dec. samt ons 8 jan - tors. 30 jan 1992.

Lokalhistorisk Arkiv på Frederiksborgvej 59, Lillerød har åbent hver TIRSDAG kl. 9-13. Der er åbent hus hver første ONSDAG i måneden fra oktober-maj, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm formiddage man-tors på arkivets tlf : 42 27 08 91

Henvendelse kan også ske til :

Ole Høegh Post, (formand) tlf. 42 27 53 26
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 42 27 51 73
Cedervangen 32, Lillerød 3450 Allerød

Nøglehullet er medlemsblad for Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune. Dette nr. er redigeret af Birthe Skovholm og Ole Høegh Post, Trykt af Preben Jensen i 300 eks. SEPT. 1991

AFSKED MED STATIONSBYEN LILLERØD

af Ole Høegh Post

I Lillerød bymidte, det der af dårlig vane eller uvidenhed bliver kaldt Allerød, sker der i disse tider nogle nedrivninger, og snart vil et større område mellem Fritz Hansensvej og Amtsvej undergå en voldsom forvandling.

Som det nok er kendt af de fleste, skal det nye Torvestræde ved M.D.Madsensvej føres videre - helt igennem til Amtsvej i det der afgjort bliver byens største byggesag.

Det bliver sværere og sværere at genkende Lillerød; udviklingen har forlængst taget karakter af en totaludskiftning af stations-

byens forretningskvarters bygninger.

Siden den ofte omtalte Byplanvedtægt 26 blev vedtaget i 1977 er det formålsløst at søge at ændre denne udvikling. Alle havde jo dengang mulighed for at komme med sin mening, mens debatten rev og sled i borgerne, og hvad der sker nu, følger ret nøje det vedtagne. Sådan foregår det bare.

Hvis der i det aktuelle område havde været tale om gamle bevaringsværdige huse, eller blot et egentlig bymiljø, havde "Allerød Torv" været en katastrofe, men bortset fra enkelte pæne villaer- og naturligvis charmen i det selvgroede, er det ikke de store kulturværdier, der går tabt. Vi må vænne os til det helt nye - enten vi kan lide det eller ej.

Området mellem M.D.Madsensvej og Prins Valdemars Alle er eller

Lillerød bymidte ifgl. Sjælsø Gruppen og byplanvedtægt 26. Oprindelige huse er sorte !

bliver stort set udskiftet, og meget få af de oprindelige bygninger overlever. Det nye bliver naturligt nok i tidens byggestil med murede facader, tegltage, butiksvinduer med buestik og de snart uundgåelige "mejerivinduer" her og der.

Om man kan lide det eller ej, er vel en privat sag, men det kunne have været meget værre: Kunne man forestille sig en bymidte i 60'ernes nærmest kvalitetsløse beton- og aluminiumsstil, der har sine værste eksempler i Vinkelcentret (bank-frisør-møntvask-bodega mm) overfor hovedbiblioteket eller M.D. Madsensvejs foto- og farvehandel, sportsmagasin mv ?

Den bydel, der nu er på vej væk, er ikke ret gammel.

I århundreder var Lillerød blot landsbyen med gårde og huse ved kirken og gadekæret. Først længe efter jernbanens etablering i 1864 voksede lidt stationsby op ved århundredskiftet.

Ældst er butikkerne på Prins Valdemars Alle, der var den oprindelige landevej til Blovstrød. Udover den var der ikke rigtigt veje i byen, bortset fra Frederiksborgvej, den egentlige bygade, samt nogle små jordveje.

Først op mod 1890'erne kom der lidt bebyggelse i forbindelse med jernbanestationen, der i de første 30 år lå næsten alene på den bare mark i området mellem Ravnholt og Tokkekøb Hegn. Lillerød Kro, der aldrig har været en gammel landevejskro, voksede gradvis op lige overfor stationen (Nuv. Irma) og enkelte huse kom til ved den nordre

og søndre baneovergang, hvor der også lå ledvogterhusene. Især hvor Prins Valdemars Alle dengang gik over sporet og fortsatte til Blovstrød ad Gl. Amtsvej opstod bebyggelse med butikker og håndværkere.

Ellers viser kortene fra århundredskiftet bare marker, grøfter og små vandhuller.

Områdets landbrugsjord var fra Lillerød-gårdene Toftehave (matr. 3) Hvidesten (matr. 4) og Kirkehavegård (matr. 5) frastykket til "Irisgården", matr. 24.

Grundene omkring Kollerødvej kom fra den lille gård Lille Gravensten, hvis marker ned mod skoven var sammenstykket af jord fra Prøvesten (matr. 6 + 7) og Kirkehavegård (5).

Prins Valdemars Alle, der ikke hed noget dengang, ligger i Allerød i Blovstrød sogn, og alle grundene her har matr. 1 fra Gammel Allerrødgård.

Bymidten 1898 og 1914. (GI tilladelse A 403/85)

Hjørnet stationsvej/Amtsvej samt nuværende Fritz Hansensvej set oppefra (øst), ca. 1935. Alle billedets huse er nu udskiftet-eller venter på det. I forgrunden Mølcks konditori.

I sogneskellet, der ligger midt i den nuværende Amtsvej, ses på kort fra 1898 en grøft og et vandhul, og i stationsområdet spillede "Søgrøften" en ikke uvæsentlig rolle. Søgrøften var -og er- afvandingen fra Allerød sø, og engang et led i det storstiledede kanalsystem, der førte Allerød søs vand til Frederiksborg slotssø. Nu er den rørlagt under byen.

Stationsbyområdet var altså så sent som århundredskiftet bare marker et godt stykke vej fra Lillerød landsby. Her ejede en grosserer Mads Daniel Madsen allerede gården Hvidesten og han må have set mulighederne i stationsområdet, for han købte lige efter århundredskiftet Irisgården (et navn ejendommen først u-

officielt fik af FDF'erne, da de fik brugsretten over kontorchef E. Pers Lassens hus for 15-16 år siden). Den lille, dengang 4-længede gård lå på en slynget markvej, der fortsatte over nordre baneovergang i de hjulspor, der nu er Tokkekøbvej i Horsemose.

Madsen havde ikke tænkt sig at drive landbrug her, men udstykkede en masse grunde og byggede sig den pompøse Villa Landro lige ved Irisgården, men helt ude ved en helt ny vej, som han anlagde til erstatning for den krogede markvej. Dermed fik udviklingen muligheder og efterhånden bebyggedes grundene med pæne villaer. Da handelen efterhånden kom til Madsensvej ombyggedes mange af villaerne så der blev butikker, ofte i særlige tilbygninger og knaster.

MD Madsens fine, nye jordvej i 1925, hvor byen endte ved Lillerød Dampbageri

Hermed overtog M.D.Madsensvej føringen frem for den gamle butiksgade, Prins Valdemars Alle.

Men selve det aktuelle område hvor det kommende "Allerød torv" skal ligge var længe en åben mark i byen.

På et kort fra 1914 er Brugsen fra 1916 naturligvis ikke med, men det første stykke af den senere Fritz Hansensvej fører fra Frederiksborgvej ind over den bare mark.

Dengang var der allerede sket en slags byudvikling på Frederiksborgvej, hvor der længe havde været høkerbutik (Murer Nielsens hus, senere All. Bodega). Der var en del beboelse, Savværk (senere FH), Biografen kom i 1925 og flere butikker.

Sidevejen fra Frederiksborgvej førte ind til bl.a. telefoncentralen, og den forlængedes siden vinkelret op til Brugsen på MD Madsensvej, deraf det tidligere navn Vinkelvej.

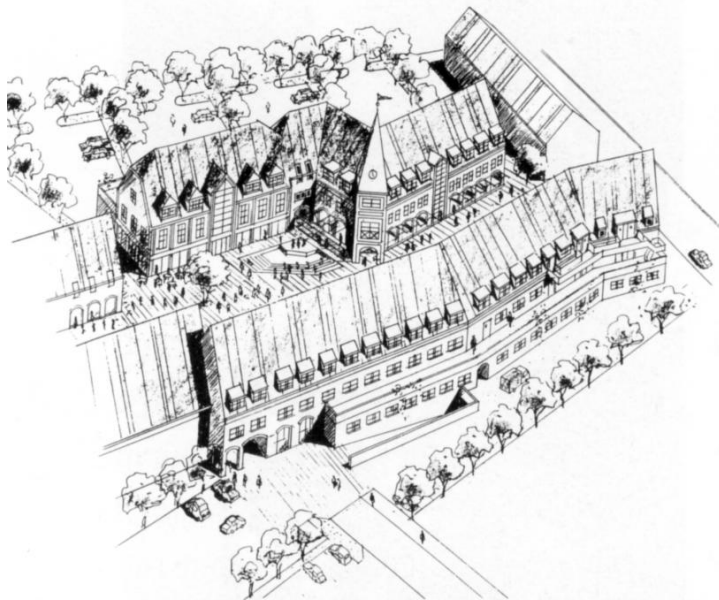
Snart kom der flere butikker på Vinkelvej og den fik betydning som en del af forretningsområdet:

"Fedtefars" købmandsbutik, Lillerød Mejeri, Tatol, et broderimagasin, VVS-værksted og butik, møbelpolstrer, cykelsmed og et varehus for at nævne nogle.

Vinkelvej førtes ud til stationen ved Lillerød Kro, hvor den lille forretningsvej mødtes med stationspladsens forretninger. Af en eller anden grund kom både Baptisternes mødesal og Indre Missions menighedshus til at ligge side om side på Vinkelvej.

Telefoncentralen var fra starten indrettet i dette lille hus, der stadig er der (FHS vej 29)

Som arkitekten forestiller sig "Allerød Torv"
Forhåbentlig rettes navnet til Lillerød Torv.

Først i forbindelse med jernbansens dobbeltspor og viadukten blev Amtsvej lavet omkring 1933. Vejen, der har status af amtslig landevej ligger nøjagtig i sogneskillet mellem Lillerød og Blovstrød, hvilket jo har bidraget til de lidt indviklede forhold mellem nabosognene. For alle opfattede vist hele bebyggelsen som stationsbyen Lillerød, uden hensyn til en usynlig grænse. For yderligere at forvirre det, slår sogneskillet et slag op mod Irma, hvor kroen lå. Der ved kom det markante Mølcks konditori faktisk til at ligge i Blovstrød (nuv. Q 8 tank). Der er vist ikke noget at sige til, at folk har haft - og stadig har - lidt svært ved at finde ud af det der med Lillerød, Blovstrød og Allerød lige her !

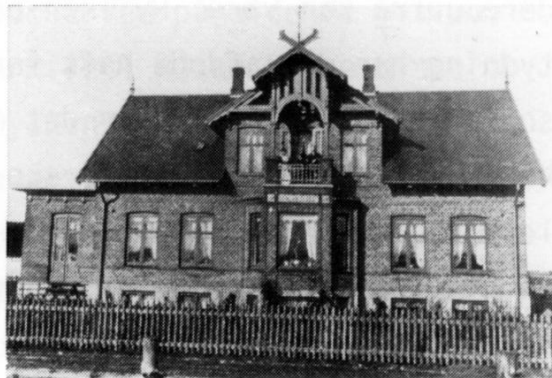
I 1930'erne byggedes de store røde etageejendomme på Amtsvej - vel de første egentlige lejligheder i Lillerød, hvor man jo bare boede i sit eget hus hidtil. Først sent i 1940'erne var områ-

det mellem Amtsvej, Vinkelvej og M.D.Madsensvej udbygget som vi (nogle af os!) kendte det, inden den nye udvikling tog fart og udslettede det.

Der er derfor ikke noget nyt i de store ændringer man ser, selv om det forestående byggeri slår alle rekorder.

I årene op mod midten af 1950'erne havde mange ganske små butikker mulighed for at eksistere og betjene den lille by med 3-4000 mennesker. På et tidspunkt kunne man tælle 15 købmandsforretninger når man regnede Brugsen og Tatol med, og accepterede Prins Valdemars Alle i Allerød som en del af Lillerød.

Man oplevede, at oplandet og landbruget kunne holde liv i Allerød Mølle, i Lillerød Mejeri, man kunne spise og overnatte på kroen købe værktøj, søm og skruer hos to isenkræmmere, kød hos 3 slagtere eller brød hos 3 bagere osv. Og det nærmeste man kunne komme en af de indkøbsvogne man nu falder over alle vegne, var vel en spånkurv fra Lillerød Spånkurvefabrik.

M.D.Madsens Villa Landro i 1908.

»OPERATION GRAVSTEN«

Af Ole Peters

Der blev i Folketinget for nylig vedtaget en lov, der pålagde de lokale menighedsråd at drage omsorg for, at bevaringsværdige ældre gravsten, mindsten og monumenter på vore kirkegårde bliver bevaret for eftertiden. Det er jo ikke nogen nem opgave, at efterleve en sådan lov i praksis. Dels er der pladsproblemet med anbringelsen og opbevaringen af gravstenene. Og dels er der vurderingsgrundlaget, hvorfra man skal udvælge.

Det kan være det kunstneriske - monumentale indtryk - kort sagt: stenhuggerens formåen eller "svendestykket" - om man vil. En helt anden synsvinkel at vurdere udfra kan være: Hvilken betydning har den afdøde haft for sognet eller området? Var det en kendt person som en præst, skolelærer, sognerådsformand, forretningsmand, gårdejer, håndværker o.s.v.?

Her på egnen er den normale

fig.1 . foto O.P. 1991

gravfredningstid 20 år for kister og 10 år for urnegrave. Så det vil dermed sige, at skal man bevare gravsten - så skal man handle hurtigt, når praksis viser, at gravsten kan fjernes efter 10 år fra dødsdatoen.

Nogle kirkegårde har løst opgaven uden lovpåbud for mange år siden. Man har eksempelvis placeret de flade tavletyper op ad den indvendige side af kirkegårdsmuren - i lodret stilling således, at murens teglafdekning danne tagudhæng som ly for den stærkt tærende syreholdige nedbør. Marmor er et kalkholdigt

materiale, som er sart overfor syrerregn. Men de andre mere fyldige gravsten er noget mere pladskrævende at opbevare smukt og værdigt. Det er jo ikke nogen fryd for øjet, at se en samling "brugte" gravsten brokket sammen i et hjørne af kirkegården nær affaldscontaineren. Andre kirkegårde liner dem op på snorlige rækker i tætpakkede geledder som soldater på march. Jeg har hørt ældre mennesker negativt kalde en sådan stensamling for "ormegården". Derimod har andre kirkegårde ofret både midler og fantasi på værdige rammer om de ældre gravminder. Som eksempel kan nævnes en forbilledlig måde at løse opgaven på - set på Fyn. Man havde i et græsareal med spredt placerede større løvtræer anlagt en mindelund, hvor de enkelte gravsten stod virkelig dekorativt og harmonisk. Der var så vidt forskellige stentyper som liggesten, runde natursten og til de mere monumentagtige med engle og store figurer. En gruppe af de gamle støbte jernkors havde man også fået anbragt

ligefrem dekorativt. Helhedsindtrykket var, at her var noget, der var seværdigt og interessant for eftertiden.

For nu at vende tilbage til vore lokale kirkegårde i Allerød Kommune, så er vi fra Lokalhistorisk Arkiv og Forening påbegyndt en fotografering af de ældste gravsten og monumenter på vore 4 kirkegårde.

Enkelte marmorsten kan være så mos- og algeovergroede, at de ikke længere er læselige ud fra en affotografering. (Foto nr. 1) Jeg har derfor i samråd med kirkegårdsgraveren (i Lyngø), fået lov til at afrense sådanne eksemplarer. Derpå har jeg skrevet teksten af og opmålt selve stenen. Så selvom en affotografering ikke afslører teksten, så vil vi alligevel have den supplerende tekst ved pågældende billede i Arkivet. Måske kunne disse oplysninger være til hjælp for slægtsforskere, idet man på ældre gravsten ikke var så sparsommelig med oplysninger som i dag. Man kan ofte se både fødselsdata samt for gifte kvinders

fig. 2. foto O.P. 1991

vedkommende - deres fødeefternavn. (Foto nr. 2)

Som supplement kan nævnes, at der eventuelt ved billederne kan henvises til andet arkivmateriale, der vedrører de afdøde personer. Det kan f.eks. være fotos af personer, gårde og huse samt redegørelse for slægts- og familieforhold. Og måske er vi heldige at have et interview med vedkommende eller dennes memoire eller erindringer.

En smagsprøve på en lille hændelse fra fortiden skal læserne af Nøglehullet heller ikke snydes for.

"Da Anna og Peder Mathiasen i begyndelsen af dette århundrede flyttede fra Værløse til Lynghøjgård i Lyng, foregik det med hestevogn. Nu var man jo vant til, at varm middagsmad var noget man indtog om middagen. Og derfor havde man tændt op i komfuret, efter at man havde læsset det op på den åbne hestevogn. Der stod så Anna Mathiasen og lavede varm mad under hele køreturen til Lyng, hvor man så indtog måltidet til rette tid. Folkene skulle jo ikke snydes for middagen fordi man flyttede". Ved en tilfældighed kom graveren i Lyng i besiddelse af en af sine forfædres gamle gravsten. Den lå hengemt i laden på Folebjerggård i Lyng. Den manglede bare marmorkorset foroven. Takket være at stenen lå med bagsiden opad, var forsiden uskadt. Graveren lod stenhuggeren rense og restaurere den gamle sandsten - og et nyt marmorkors blev påsat. (Foto nr. 3) Så pænt kan det gøres - og nu står den på familiens gravsted, blandt de ca. 100 år yngre gravsten. Hvordan vore menighedsråd vil

fig. 3. foto O.P. 1991

løse den nylig pålagte opgave er svært at spå om. Men for en sikkerheds skyld har vi, som her omtalt, startet en fotografering af først de ældste gravsten.

Derpå vil vi så løbende holde os underrettet om, hvad der er på vej ud.

Det er jo ikke alt i gravsten, der har Arkivets interesse. Neutrale indskrifter som f.eks. : "MOR" - "FAR" - eller blot et fornavn uden data, er jo for os ligegyldige.

En af de nyere måder at blive begravet på er at blive brændt og derpå få urnen sat ned i "De ukendtes grav". Derved kommer der ikke nogen gravsten over den enkelte. Og hvis denne begravelsesform bliver vidt udbredt, vil der ikke blive mange "gravstensfund" til fremtidens lokalhistorikere og slægtsforskere på vore kirkegårde.

UHA DA !

I foråret blev Kulturudvalget ved Allerød Kommune pålagt at spare et voldsomt beløb. Et ikke helt enigt udvalg fremlagde da en række forslag til budgetbesparelser, og i pressen kunne vi læse at også tilskuddet til LAFAK var med på sparelisten. Det var alvorligt nok: Arkivet er i dag så etableret en institution, at det er helt afhængig af vor lønnede arkivleder, og uden det kommunale tilskud vil arkivet simpelthen ikke kunne drives .

I dag tør vi håbe på, at vort brev med redegørelser for landets arkivvæsen og konsekvenserne ved en evt. nedlæggelse af vort arkiv, har været medvirkende til, at vi ikke figurerer på den endelige besparelsesliste. I alle fald er faren drevet over, og LAFAK arbejder videre med det lokalhistoriske arbejde

OHP

COMMUNALREGNSKAB I UGGELØSE

Af Birthe Skovholm

I forbindelse med indsamling af oplysninger og materiale til "Projekt Gårdhistorie" har Lokalhistorisk Arkiv modtaget en protokol fra "Hanghøjgård" i Uggeløse sogn.

Protokollen er ført af Simon Nielsen (1810-1874), der var søn af en husmand i Børstingerød. Ved ægteskab med sin kusines datter, Anne Margrethe Pedersdatter, giftede Simon sig til "Hanghøjgård" i 1838.

Simon Nielsen var medlem af Sogneforstanderskabet (forgænger til Sognerådet) i Lyng-Uggeløse i én valgperiode fra 1862 til 1867, og det er som følge af dette medlemskab, at han begynder at notere i protokollen.

Denne artikel beskriver den første del af bogen, der er en slags kladde, hvor Simon Nielsen har opført indtægter og udgifter til og fra sognets forskellige

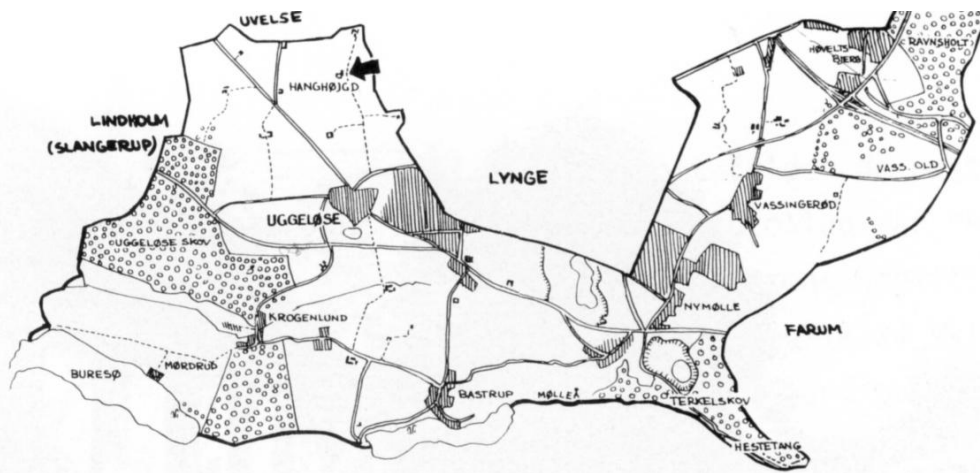
kasser før tallene er skrevet ind i de officielle protokoller.

Den allerførste side starter dog med: "Dagbog for de vigtigste Begivenheder for fremtiden", og den første "Begivenhed" er: "2. januar, modtaget en deel af Sogneforstanderskabets Arkiv". 6. januar modtages en beskikkelse for gmd. Lars Larsen som brandfoged, snekastningsfordelingen for begge sogne (Lyng og Uggeløse), en skrivelse angående Morten Brøndgraver samt en tilsigelse for Lars Pedersen, Badstrup, de to sidste besørget ved Præsten.

16. januar modtog Simon Nielsen "Forhandlingsprotokollen med flere Papirer" og den 17. kommer en indbetaling for: "udsted sædel til ungdomsgilde hos Niels Nielsen hvorfor betalt 1 Rdl.".

I februar er Communalregnskabet og Vejregnskabet for Uggeløse sogn for 1861 gjort op, og det bemærkes, at Vejkassen har en beholdning på 88 rdl..

10. februar modtog han en lov om Hesteavlens fremme og en do. om Tiendevederlaget, og så kommer

Hanghøjgård ligger nordligst i det mærkeligt afgrænsede Uggeløse sogn.

der pludselig noget privat, for Simon Nielsen har aftalt med hjulmanden, at sønnen Hans skal 2 år i lære, "derfor at betale 30 Rdl. af hvilket de 15 Rdl. strax og Resten naar han faaer udlært, men jeg forbeholdt mig tillige at faae ham Hjem mindst 14 Dage hver Høst". Senere er tilføjet: "de 15 betalt 12. maj 1862".

Dagbogen fylder kun $1\frac{1}{2}$ side i protokollen, og resten af den er næsten udelukkende optegnelser om tilladelser til at holde dans og beværtning for de forskellige landsbyers ungdom, hvilket der hver gang er betalt 1 Rdl. for. Herefter følger et indskud på $\frac{3}{4}$ side med "Indkomne Skolemulkter i aaret 1865", hvor man kan se, hvor meget der er indkommet i bøder for ulovlige forsømmelser i hvert af Lynged, Kollerød, Uggeløse og Vassingerød

skoledistrikter. Senere i protokollen får vi oplysninger om skolemulkterne i året 1866, men det er svært at sammenligne tallene, da beregningen af mulkter var progressiv, således at størrelsen af dagbøderne for ulovlig forsømmelse blev fordoblet fra måned til måned indenfor hvert halvår.

Efter skolemulkterne følger "Veikassen for Uggeløse sogn for 1862". Her ses, at der har været udgifter til vedligeholdelse af vejene på 342 rdl. og indtægter til vejekassen på 346 rdl. De sidste 68 rdl. til vedligeholdelsen er dog tydeligvis bevilget efter at man i september har konstateret, at der var et overskud i kassen. "Følgende bevilget den 30. September: Peder Pedersen U. for at udlæge 105 læs grus 3 Rdl. 1 Mark 4 skl.; til Jens Olsen for 100 Fv. Vei, 10

Rytterskolen i Uggeløse, som stadig ligger ved Bygaden, var der også i 1863, og så nok ligesådan ud som på dette udaterede gamle foto.

læs Hjælpegrus 24 Rdl. 4 Mark;
Til Jens Olsen Mk 105 Fv. Vei
og 30 Læs Hjælpegrus 20 Rdl. 4
Mark 8 Skl.; til Lars Pedersen
for 60 Læs Hjælpegrus 16 Rdl. 5
Mark; til Anders Larsen for at
omsætte en Steenkiste 4 Rdl..

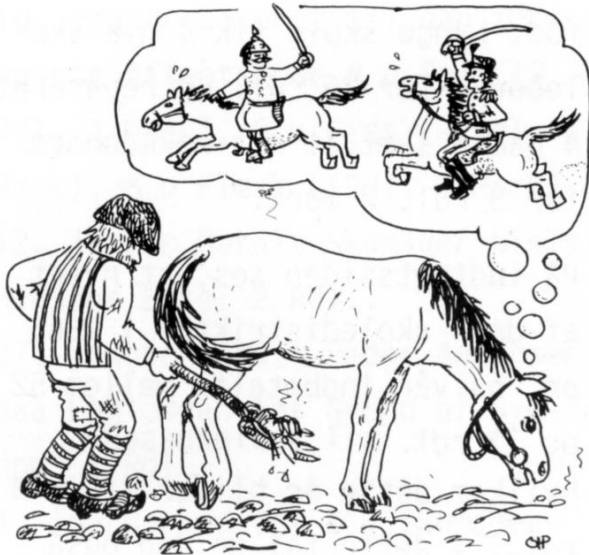
I vejregnskabet ser man også et
sjovt eksempel på, hvordan for-
holdet mellem udgifter til mate-
rialer og arbejds løn var fuld-
stændig anderledes end i dag.

Den 20. juli er betalt afbygger
Jens Andersen 16 Rdl. 1 Mark for
50 læs hjælpegrus, mens der den
30. juli er betalt Jens Larsen
"for at udlægge fornævnte 50 Læs
1 Rdl. 4 Mark 9 Skl."

På de næste sider i protokollen
følger "Communalkassen for aaret

1862", hvor vi får oplyst, at
det er skomager Larsen, der be-
sørger sogneforstanderskabets
breve og sognefogdens cirkulær-
er, hvilket han får 2 Rdl. 3
Mark for pr 1/4 år, mens skole-
læreren i Lyngø får 35 Rdl. pr.
31. december "for Skriverier".
Også lønnen til Brevposten, Lar-
sen, (brevbæring kom fra 1848
under kommunalt ansvar) finder
man i "Communalkassen", og den
er på 2 Rdl. 3 Mark udbetalt 4.
september. Desværre oplyses det
ikke, hvor langt et tidsrum be-
talingen dækker.

En meget stor del af posterne i
"Communalkassen" drejer sig om
betaling til Distriktshestene.
Som følge af erfaringerne fra

1848, blev det i 1851 bestemt ved lov, at hærens heste skulle udredes af landets hartkorn, således at man kunne sikre heste til hæren i krigstilfælde. Landet blev inddelt i distrikter, der hver skulle stille med et antal heste til hæren, og det blev kommunerne, der skulle administrere ordningen.

Flere sogne kunne godt være fælles om en hest, der dog sædvanligvis blev udliciteret til en bonde. I protokollen omtales en distriktshest nr. 114, opstaldet hos P. Jørgensen og en hest nr. 146, der står hos Anders Nielsen. Vejby-Tibirke kommune, Farum Sogn og Staden Frederiksborg har andel i disse heste og betaler til dem.

Skolevæsnet fylder de næste 14 sider i protokollen. Af "Pastoratets Skolevæsens Udgift" ses, at skolelærerne fik 24 skl. i skolepenge pr. barn pr. halvår. I 1863 var der 64 børn i Lynges skole, 52 børn i Kollerød skole, 87 børn i Uggeløse skole og 96 i Vassingerød skole ved årets begyndelse. Dette medførte, at lærerne fik udbetalt mellem 13 og 24 rdl. i skolepenge for første halvår af 1863. Da lærerne samtidig fungerede som kirkesangere, blev de honoreret med ekstra 5 rdl. pr. halvår for deres ulejlighed, og ved skolerne i Lynges, Kollerød og Vassingerød udlejede lærerne en del af skolelodden til gymnastikplads, hvilket indbragte mellem 2 og 5 rdl. pr. år.

Herudover fik lærerne nogle læstørv til opvarmning.

Det er egentlig ret store summer, der ofres på reparation og vedligeholdelse af skolerne, og en jævnlig tilbagevendende poster "betalt for Glarmesterarbejde". Rekorden har Kollerød skole, hvor der 30. december 1863 er betalt 1 rdl. 4 mark 8 skl. for

indsættelse af 14 ruder - der må have været meget sne det år - og i juli 1865 var skolens glarmesterregning på 3 rdl. 3 mark 12 skilling.

Samme år blev der købt en ny baageovn til Vassingerød skole for 24 rdl., og samtidig er skolen blevet hvidtet, hvilket beløb sig til 7 rdl.. Uggeløse skole blev repareret for 20 rdl., og Lynges skole fik ordnet for 15 rdl., mens beboelsesværelserne, altså lærerboligerne, blev bevilget 1 rdl. hver til indre vedligeholdelse.

I juli samme år er gulvet i Uggeløse skole repareret for 10 rdl., og Kollerød skole har fået helt nyt "Brædegulv" for 57 rdl. - samtidig har katederet fået ny

fod. Lynges skole fik 4 nye skoleborde for 26 rdl. og repareret 4 gamle samt et nyt køkkenbord for 3 rdl. 2 mark.

På indtægtssiden ses, at hvert af de 4 skoledistrikter i 1865 pr. halvår indbetalte mellem 52 og 73 rdl. til skolekassen, hvilket dette år bliver til 548 rdl.. I dette tal er dog også indregnet beholdningen fra 1864, nemlig 56 rdl. 5 mark 1 skl.. På denne udførlige måde kan man dag for dag følge hvilke udgifter og indtægter skolekassen i Lynges-Uggeløse har haft fra 1863 til 1867, og på de næste sider i protokollen finder vi Simon Nielsens notater om Fattigvæsenets udgifter og indtægter i 1867.

Her er et lille udsnit:

"3. januar betalt til Kratmølleren* for Niels Andersens familie: 23 Rdl. 4 Mark 10 Skl..

4. januar betalt den gamle Kone paa sit Undertag: 1 Rdl.

4. januar til 1 Læs Tørv til den gamle Skomagerkone i Uggeløse: 2 Rdl.

*Kratmøllen var en vandmølle ved Kratgården på Gl. Københavnsvej ved Græse Å (v. Jørunde)

10. januar Leveret til den fornævnte Aftægtskone 8 u Smør (2 Rd1. 4 Mark), 8 u Fidt (2 Rd1. 3 Mark), 8 u Flæsk (1Rd1. 3 Mark)

12. januar Betalt Skomager Niels Hansens Enke: 2 Rd1..

27. januar Betalt Peder Andersen paa Englodden paa Grund af Sygdom: 1 Rd1.

4. februar Udlagt til Skomager Niels Hansens Enke under Sygdom: 2 Rd1.

8. februar Udlagt til Ellen Pedersen, Niels Pedersens Datter af Vassingerød: 4 Rd1.

12. februar Udlagt til Peder Andersen som 27 f.m. (forrige måned) : 1 Rd1.

20. februar Til den gamle Skomagerkone i Uggeløse til en Trøje: 2 Rd1.

2. marts i forskud har den gamle Skomagerkone faaet 2. Rd1.

14. marts atter i forskud for fornævnte Kone 1 Rd1. 3 Mark".

Man ser tydeligt, at "Skomager-Margrethe" har haft svært ved at få pengene til at slå til, og igen og igen finder vi hende under udgifter med bemærkninger som: "til SkomagerMargrethe i forskud 1 Rd1.(13.juni)", "SkomagerMargrethe faaet i forskud 10 Rd1. tilgode 5 Rd1. af sine Qvartalspenge" (30. juni), "SkomagerMargrethe faaet forud 3 Mark" (10. sept.), "atter faaet i forskud forud 1 Rd1." (14. sept.), "SkomagerMargrethe atter faaet i forskud" (19.sept.) og "SkomagerMargrethe faaet 7 Rd1. som tillige med det forrig udgjør 9 Rd1. 3 MARK altsaa tilgode inu 1 Rd1. 3 Mark." (28. sept.)

Her er også eksempler på den sindrige refusionsordning, man havde mellem kommunerne, hvor hjemkommunen betalte til underhold af fattige bosiddende i andre kommuner.

Lynge-Uggeløse betalte i oktober kvartal 1867 3 rd1. 3 mark til

Københavns Magistrat for Peter Nielsen, 32 rdl. 2 mark til Slangerup kommune for Carl Andersens familie og 4 rdl. forud for Ellen Pedersdatter, 13 rdl. til Herløv fattigvæsen for Ole Larsens Enke, 2 rdl. til Frederiksborg for Niels Hansen og 1 rdl. 2 mark for et brokbind til Ferdinan Jensens barn i Strø. Til gengæld får man så "refution" fra Hjørlunde for N. Pedersens Enke 15 rdl., fra København for Ellen Margrethe Nielsdatter 8 rdl. 64 skl., fra Skævinge 4 rdl., fra Tjæreby 6 rdl. 48 skl., fra Græse 21 rdl. 53

skl. og fra Frederiksborg Slotsogn 13 rdl..

Her slutter Simon Nielsens optegnelser som medlem af sogneforstanderskabet. Da de nye sogneråd trådte til i januar 1868 er Simon Nielsen ude af kommunalpolitik, og han helligede sig nu arbejdet som gårdmand på "Hanghøjgård". Det er imidlertid ikke helt slut med hans optegnelser, for i januar 1869 fortsætter han protokollen, nu blot med sine egne private indtægter og udgifter frem til 1874, hvor han dør.

Læs mere herom i næste Nøglehul.

„FÆLE SOLDATER“ I BLOVSTRØD

Af Max Jakobsen & Per Jørgensen

Allerød kommune har en af landets største garnisoner. Vi møder soldater hver dag og alle vegne. Vi møder dem, når der skal hentes pizza og video til vagtens lange timer, og vi møder dem i banken, hos frisør-

en og mange andre steder.

De er en vigtig del af forretningslivets kundekreds og må nok føle sig velkomne overalt. - Sådan har det ikke altid været.

Den 20. januar 1861 afsender formanden for Blovstrød sogneforstanderskab sin krigserklæring mod de væbnede styrker til krigsministeriet. Anledningen er, at der fire gange om året skiftes cantonnement mellem København og Frederiksværk, og det går altid ud over Blovstrød,

som må indkvartere soldaterne hver eneste gang. Ingen af de nærmeste byer ved landevejen bliver nogensinde brugt.

Bløvstrøds onde skæbne udmales i disse patetiske ord:

"Denne indkvartering er ikke alene en Beskatning, extraordinair for Bloustrød Sogn, men den fører tillige med sig aldeles utaalelige Besværligheder, derved at man 4 Gange aarlig haver sin Gaard belagt med indtil 8 bevæbnede Mænd.

At Mandskabet ogsaa Vinteraften er mørke, uden forudgaaende Varsel, i de dem anviste Quarterer Kl 7-8 forøger de store Vanskeligheder ved dets Modtagelse, hvorpaa i Regelen Ingen er indrettet, og gjør det endvidere umuligt at anbringe det; og naar dertil kommer, at endel af disse ere i utilregnelig Forfatning, saa er man i Fredstid overmandet i sit Hjem og givet til Pris for Vilkaarlighed".

I enhver krig veksler angreb og modangreb. 1ste artilleriregiment sætter modstødet ind i en skrivelse til Den Kongelige Artilleribrigade den 8. februar. Det fremgår ganske klart, at det ikke interesserer regimentet det fjerneste, om "Bloustrød Sogn bebyrdes mere med militær Indkvartering end hvad lovligt er", idet "denne Indkvartering altid foregaar overeensstemmende med de af den 1. Generalcommando udfærdigede Marschbestemmelser".

Modangrebet rettes ogsaa mod sogneforstanderens besværing over, at sognet ikke var varslet på forhånd, og at soldaterne var fulde ved ankomsten:

Var det sådanne soldatertyper, der skræmte de gode Bløvstrød-borgere?

Billedet er dog ca. 30 år yngre og viser Ole Olsen fra Kollerød.

"Kun forsaavidt Formanden med Indkvarteringen af 8 bevæbnede Mænd per Gaard, vil see aldeles utaalelige Besværligheder derved, og at endel af Mandskabet er i utilregnelig Forfatning, Skal Regimentet tillade sig at oplyse: at disse sidste Yttringer kun kan have Hensyn til Afsløsningscommandoet den 7. Januar d.A. da det nok kunne være rimeligt at nogle af Folkene, i stærk Fugt og ualmindelig Snefog, kunne være ankommen til

Bloustrød om ikke i en utilregnelig, saa dog i en af Kulde og Strabadser forkommen Tilstand; men hvis han overhovedet ved en utilregnelig Forfatning vil insinuere Drik og Sviir paa Marschen, da skal man gjøre opmærksom paa, at Commandoet blev ført af en paalidelig Underofficer, og at Regimentet ikke har modtaget Melding om, at slige Uordner have fundet Sted; ligesom ogsaa Underofficeren, ved senere at være bleven udspurgt, paa det bestemteste benægter at de have fundet Sted.

Hvad de første Yttringer derimod angaar, da er det ubegribeligt, at Formanden for bemeldte Sogneforstanderskab kan besvære sig over, at Mandskabet indfinder sig i de anviste Qvarterer uden forudgaaende Varsel, idet Commandeuren for Commandoet, Corporal Wilhelmsen paa Marschen herfra til Frederiksværk, paa sædvanlig Maade anmeldte til Værten paa den derværende Gjæstgivergaard, der, ligesom tidligere, ogsaa denne Gang har besørget Underretning desangaaende til vedkommende Sognefoged om, at Commandoet, der skulde returnere til Kjøbenhavn vilde indtræffe i Bloustrød den 6te Januar henimod Aften, - hvilken Underretning ogsaa maa være kommen til rette Vedkommendes Kundskab, eftersom Sognefogdens Broder, forsynet med Qvarteerbilletter, have været tilstede paa Gjæstgivergaarden den 6te f.M. for at afvente bemeldte Commando, der imidlertid, paa Grund af det meget haarde Veir, maatte indqvartere sig i Kregome - $\frac{1}{2}$ Miil fra Frederiksværk - til

den paafølgende Morgen. Det fortjener at bemærkes, at omendskjøndt Beboerne i denne By ikke vare forpligtede til at modtage Indqvartering, blev dog hele Commandoet modtaget med de største Beviser paa Velvillie og Forekommenhed.

Den 7. Januar om Morgenen begav Commandoet sig atter paa Marschen fra Kregome til Bloustrød, hvortil det henmod Aften, efter at have arbeidet sig igjennem den ene Snedyngge efter den anden, indtraf i en meget forkommen Tilstand. Ved Ankomsten sendte Corporal Wilhelmsen strax Bud til Sognefogden, der allerede efter $\frac{1}{4}$ Times Forløb indfandt sig med de fornødne udbestilte Qvarterbilletter, hvorefter Indqvarteringen fandt Sted.

Det er altsaa tydeligt, idet Sognefogdens Broder den 6. om Eftermiddagen havde været tilstede i forbemeldte Gjæstgivergaard med Qvarterbilletter, at den fornødne Underretning var bleven ham meddelt af Gjæstgiveren, efter Anmodning af Corporal Wilhelmsen, - men det er ligesaa tydeligt, at Formanden for Sogneforstanderskabet - mod hvis ubeføiede Insinuationer Regimentet maa protestere - har været aldeles uvidende om hvad der er passeret i denne Retning".

Krigens videre forløb kender vi ikke, men man må konstatere, at armeen siden da har indtaget sognet, og sidder der endnu. Se bare i den lokale vejviser!

